

ISZÁNTÓ

ELŐFIZETÉSI ÁR

A kiadóhivatalban átvéve:
Egy évre ..... 10 h.
Hegyedévre ..... 4 "
Helyben néhaos hordva:
Egy évre ..... 20 kor.
Hegyedévre ..... 5 "
Helyre postán szállítva:
Egy évre ..... 24 kor.
Hegyedévre ..... 6 "
Egyes szám ára 8 fillér.

Politikai
napilap

Megjelenik minden nap, a hétvége
kivéve. Utáni napok kivételével.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Nagyvárad, Szilágyi Dezső-u. 6.
A szerkesztőség kéziratok vissza-
adására vagy megőrzésére nem
vállalkozik.
Előfizetések és hirdetések a kiadó-
hivatalhoz intézendők.

XI. évfolyam 225. szám.

Nagyvárad.

Vasárnap 1915 október 3.

Sikeres harcunk a Kormin-pataknál.

Budapest, október 2. (Hivatalos.)

Orosz hadszíntér.

A Kormin-patak mellett a harcok tovább folytatók. A német és osztrák-magyar csapatok az ellenséget kiűzték Dorny faluból, amelynek birtokáért a legutóbbi napokban heves harc dult.

A tegnapi jelentésben említett foglyok száma 5400-ra emelkedett. Dicső része volt e sikerben lovasságunknak, amely a szokott módon gyalog harcolt. Egyébként a tegnapi nap északkeleten jelentősebb esemény nélkül telt el.

Ütközet, melyben mi nem vettünk részt.

Budapest, október 2. (Hivatalos.)

Olasz hadszíntér.

A tiroli harcvezetőnél tegnap általában csak tűzérési harc volt. A Sopra-Cornellától keletre fekvő területeken Bohegnótól északra az október elsejére virradó éjjel élénk puskatűz volt hallható. Ebben az ütközetben semmiféle csoportunk nem vett részt.

A Crisztallo szakaszon az alpiniknek a Rauchkofel és Schönleitenwand közti nyereg ellen tegnap este intézett támadását röviden visszavertük.

Ugyanigy végződtek a karinthiai arcvonalon a Malurhon és a Bombas-Grabentől nyugatra (Pont-Afeltől északra) lévő hadállásaink ellen intézett ismételt támadások is.

A tengeremelléki harcvezetőnél a Tolmeintől északra lévő területen a harci tevékenység csökkent. Az ellenségnek a tolmeini hídfő ellen tegnap este intézett támadása tűzünkben összeomlott.

Sikeres tűzünk a szerb állásokra.

Délkeleti hadszíntér.

A Száva-vonalon a Kolubara torkolata közelében ütegeink az ellenség tűzériségének tüzelését viszonylag sikeresen vették tűz alá a szerb part menti hadállásokat. Gorazdánál egy mintegy 300 főből álló montenegrói csapatot üztünk el.

Trebinjétől keletre csapatunk a határzáró védművek tűzétől támogatva montenegrói területen portyáztak s megtámadták az ellenség előőrszeit és megsemmisítettek néhány raktárt. Hófer.

10,721 fogoly Champagneban.

Nem támadnak már az oroszok

Berlin, október 2. A nagy főhadiszállás jelenti:

Nyugati hadszíntér.

Az angolok ma éjjel megkísérelték, hogy az utóbbi napok harcában Lodztól északra tőlük ismét elfoglalt területet ellentámadással visszavegyék. A kísérlet az ellenség súlyos, véres veszteségei mellett megghiúsult. Angrestől délnyugatra, Soucheztől keletre, valamint Neuville-től északra visszavertünk francia támadásokat. A foglyok száma, amelyeket csapatunk ezen az angol-francia támadási szakaszon elfogtak, 106 tisztre és 3642 főnyi legénységre emelkedett. Gépfegyverekben a zsákmány 26 darab. A Champagneban a franciák Aubervitől keletre délben széles arcvonalon támadtak. A támadás kudarcot vallott, csak egy helyen hatolt be az ellenség állásainkba. Badeni testőrgránátosok ellentámadásba mentek és 60 közlegényt elfogtak. A többi elesett.

Le Mesniltől északra és Ville-Jur-Jourlétől északnyugatra visszavertünk francia támadásokat.

A legutóbbi napok támadásainak elhárításánál Le Mesniltől északra a 29. tartalék ezred különösen kitüntette magát. Arrastól északra a Champagneban lefolyt harcokban ejtett foglyok száma és a zsákmány tegnap 211 tisztre és 10721 főnyi legénységre emelkedett. A Párisból Laon megtámadására indult repülőraj bombái egy asszony és egy gyermek halálát és egy városi polgáron súlyos sebeket okoztak.

Védőgyeink Laontól délre lelőttek egy repülőgépet, amelynek utasait elfogtuk. Egy másik repülőgép Soasson felett égve le-bukott.

Keleti hadszíntér.

Hindenburg tábornagy hadserege.

Postawitól északra lovassági harcok folytak. A Narod-tól délre Spiaglánál és Wisnewtől keletre visszavertünk orosz előre töréseket. A szeptember 30-iki balul kiütközött veszteségteljes támadás után az ellenség

Divat értesítés elsőrangú női szabóság.

Tisztelettel értesítem a n. é. hölgy közönséget, hogy az őszi és téli divat összes újdonságai teljes választékban raktára érkeztek. Méret utáni rendel-mények leggyorsabban eszközöltnék, kész női blousok, pongyolák, kabátok, divat kelmék, selymek, bársonyok, kalapok, vásznak, fehérneműk, ernyők, ridiculók, haisnyák, keztük, szőnyeg-, függöny-, paplanok és takarók legjobban beszerezhetők

Czillér Imre
nagyáruházában

Szent László-tér.

abba hagyta az erősebb támadásokat. Csapataink tegnap Morgonnál 3 tisztet és 1100 közlegényt elfogtak és 3 gégfegyvert zsákmányoltunk.

Lipót bajor herceg tábornagy hadserege.

A hadsereg harc vonala előtt általában nyugalom uralkodott.

Az ellenség itt is elállott a támadások folytatásától. Vonalaink előtt az ellenség sok halottja fekszik.

Linsingen tábornagy hadserege.

Wernys mellett a Kormin mentén csapataink rohammal elfoglaltak ellenséges ál-

lásokat. Az ellenséget észak felé vetettük vissza, 1300 foglyot hagyott kezünk között. Az arcvonal egyéb helyén 1100 újabb oroszot elfogtunk.

Botmer gróf tábornok hadserege nál az oroszok a szeptember 29-ikéről 30-ikára hajló éjszakán Tarnopoltól nyugatra áttörést kíséreltek meg. A kísérlet az ellenség igen jelentékeny vesztesége mellett teljesen meg hiúsult. Egyik hadosztályunk 1168 oroszot temetett el eddig. 4-500 még arcvonala előtt fekszik. Számos foglyot zsákmányoltunk. (Miniszterelnökség sajtóosztálya.)

A bolgár válság.

Budapest, október 2. (Saját tud.) Szófiából jelentik: A minisztertanácsot félbe szakítva, Radoszlavov megjelent a királynál, aki a trónörökös jelenlétében csaknem két óra hosszat tárgyalt a miniszterelnökkel. A Balkanska Post szerint még van remény a béke fentarthatására. Az ellenzékiek legközelebb közös értekezletet tartanak, melyből manifesztációt intéznek a királyhoz és a nemzethez.

Meghiúsult az angolok és a franciák áttörési kísérlete.

Budapest, október 2. (Saját tud.) Berlinből jelentik: Az angolok és a franciák abbéli szándéka, hogy a lensi medencében egyesüljenek, meg hiúsult. Az áttörés nem sikerült.

Balogh Barna alezredes levelei az olasz fogságból.

Talán nincsen ember városunkban, aki ne ösmerné Balogh Barnát, a 4-es honvédek vitéz alezredesét. A háboru kitérőkor került a harc tere s előbb az oroszokkal, majd az olaszokkal küzdött hősiessé, míg egy bolond golyó el nem találta és sebesülten olasz fogságba nem esett.

Az olasz fogságból irta haza alábbi leveleit, melyeknek sorai oly fájdalmasan esendülnek fel előttünk, akár a Wilde Oszkár readingi fegyházból irt levelei. De sokkal fájóbban. Mert Wilde otthon volt rab, bünéért. De Balogh Barna idegen ország, s a hontalanság rabja, ellenséges ország keserü kenyerét eszi s nem hallja a diadalmas, büszke magyar szót, csak a taliánok gyáva, kárörvendő vihancolását.

És szenvedni az egyedüllét borzasztó perceit, mert elkeseredésében megtalált mondani valamit az olaszoknak. Ugy látszik, mióta a háboru kitért, nagyon kényesek lettek becsületükre a derék szomszédok. De álljanak itt mindenekelőtt maguk a levelek, ahogy azt haza megírta s ami belőlük bennünket érdekelhet.

I.

1915 augusztus 19.

— Én igen nehezen törődöm bele sorsomba, mert én borzasztót veszttem elfogatásommal Gyury, Mocsáry, Varga Alexsandránál vannak, csak én vagyok külön bezárva, mert megtaláltam mondani valamit elkeseredésemben. De bünhődök is érte!

II.

1915 augusztus 20.

— Igaz, bevallom, hogy egész háboru alatt csatáimban kerestem a halált, hogy ezáltal maguknak büszkeséget szerezzenek, az a nyomorult golyó minig kikérült. Pedig jobb lett volna szeretett hazámért hősi halált halnom, mint most itt átheánylnom azt az időt, míg hazám minden egyes fia a

harcmezőn küzd a szabadságért. Inkább meghalni, mint itt élőhalottnak lenni; nagyobb boldogság és dicsőbb dolog, — beismerem.

Nem tudok beletörődni abba a dologba, hogy rab vagyok.

III.

1915. augusztus 23.

— Kérvényemre visszajött a válasz. Így tehát Alexandriába vissza nem mehetek s végleges állomásom Vinádió marad. Tiszt csak magam vagyok, itten van 10 kadét, köztük Beliczay a szolgabíró. Szórakozás semmi. Tegnap már itt nagy hó esett, bizony a tél, azt hiszem igen kemény lesz, mert itt, ahol vagyunk a francia határon, 1200—2000 méteres hegyek vannak.

IV.

1915. augusztus 27.

— Életem borzalmasan egyhangu. Napi két órai séta az udvarban a többiekkel, hogy hol, azt leírni nem lehet. Etkezésem egy fél liter tej reggeli, ebéd egy leves, de van abban minden elképzelhető dolog, egy sült, a garnirung eredeti nyers ugorka olajjal, rántotta, tök, ugorka, paradicsom, zöld bab stb. na persze makaroni; vacsora ugyanilyen. Megeszem mindent, mert élni muszáj. A gyümölcs már drága.

Irtanak igen sokat és sokszor, mert ez az egyedüli szellemi táplálékunk.

Eddig a négy levél, melyekből kisír a fogly alezredes minden szomorúsága, minden bánata. És ilyen a lelkiállapota annak a sok magyar hadifoglynak, akik most idegen országban színlódnak és várják a szabadulás boldog óráját. Hogy újból rábánszennek magyar hazáuk vérükkel megszentelt drága földjére.

És ki tudja, hányan vannak dyanok, kik külön vannak bezárva, mert elkeseredésükben meg találtak mondani valamit? . . .

(b.)

x Poloskairtó NOXIN biztos zser. Ara 1 korona 40 fillér. Kapható kizárólag Farkas István Apolló drogeriájában Rákozy-ut 7/B.

Szökőkút a Bémer-téren.

A világháboru kétségtelen, hogy óriási kihatással van minden emberi munkálkodásra. Alig van az emberi működésnek olyan ága, amely ne érezné a háboru hatását, de mégis természetesen vannak az emberi tudománynak és művészetnek olyan pontjai, hová még a világrengető háboru sem tudott behatolni s ahol ép úgy folyik a megszokott tervszerű munka, mint ezelőtt.

Nagyvárad városának békében is rohanva lüktető fejlődése már évekkel ezelőtt arra készítette az illetékes köröket, hogy amint egy ilyen, az európai kulturával és kereskedelemmel versengve száguldó város fejlettebb művészi érzeke megkívánja, a város rendezési és szépitészeti szempontjából minden eszközt megragadjanak, ami városunkat minél tetszetősebbé, szebbé tudja varázsolni.

Városrendezési és város szépitészeti szempontból sok terv foglalkoztatta már Nagyvárad város közönségét, de még életrevalóbb, kivitelében és elkészítésében szebb, mint ifj. Mészáros Miklós építőművész Bémer-téri szökőkútja, egyetlen egy sem akadt.

Nagyváros vagyunk és még egyetlen terünknek sincs semmiféle szökőkútja.

A város szívében levő Bémer-téren egy ilyen mesésen megalkotott szökőkút, a legszebb perspektívát nyújtana és rendkívül emelné az egész tér művészi szépségét.

A színház tengelyében, a Pannónia előtti térre szánta a tervező zseniális munkáját, a mely hely nemcsak a legalkalmasabb, hanem a legszebb keretet alkotná.

A színház lépcsőiről és a hidról nézve a tervezett szökőkutat, valamennyi szemlélőre a legszebb benyomást tenné.

Ifj. Mészáros Miklós evvel a tervével meglepte a művészvilágot, mert nemcsak elgondolása, hanem elkészítése is igen nagy tehetséget igényel.

A technika nagymesterei tudnak csak így dolgozni és ilyen művészi alkotást produkálni.

Az egész alkotás egy igazi művészi munka, csodás tökéletességgel kidolgozva s tervezőjének a legszebb jövőt ígéri.

A szökőkút kettős emelt medencével bír. Az emelt medencében áll egy négy oldalú hasábokból összeállított nyolcszögű piramis, mely egy csillag koronát hord magán és amely egy kerék korongban végződik, melyből a vizsugar szökik a magasba.

A piramist alkotó négy oldalú oszlopon oldalt azonkívül egy szárnyas alvilági szörny löki a vizet a felső medencébe, melynek vize a középső nagy vizsugárral együtt a nagy alsó medencébe jut.

Nem tudjuk, ki adta az eszmét a fiatal építő művésznek a szökőkút megteremtésére, de bárki adta is, tény, hogy művésziességgel hozzáértéssel talán senki sem foghatott volna hozzá annak megteremtéséhez.

A mű ma még csak így megtervezve él. De ha a háborunak vége lesz, reméljük, hamarabb módját fogja ejteni Nagyvárad városra, hogy e művészi tervvel mielőbb fel-diszítse a mi már is messze híres Bémer-terünket.

a Olcsó takarmánytök, mely mindenféle jószág hizlalására alkalmas 100 kiló 3 kor. Kapható H-lyben V. Velencei kertész telepen. Telefon 164.

Az öreg magyar pap életéből.

— Emlékezés Bunyitay Vincéről. —

II.*

Néhány való jó Báthory István lengyel király aolsó betegségről és haláláról érdekes adatokat közöl Szádeczky Lajos dr. történetírónk a Budapesti Hírlap egyik szeptemberi számában. „1586-ban a litván erdősekben vadászott a király napokon át. December 4-én rosszul lett, láza volt, összeesett s ágyba került. Az orvosok, Wesselényi Ferenc főkamaraosa, bizalmasa, s Lepesényi nevű szolgálója ápolták; másokat nem bocsátottak be hozzá. Szimonidesz „kappanlában manna” s szomjuság ellen bort és fahéjas vizet rendelt neki. Bucella a bort nem javallotta, citromos vizet ajánlott, de a király inkább hajlott a Szimonidesz borrendelésére, nagyon szeretvén a jó magyar borokat.

Bucella érvágást ajánlott a szerinte nagyon veszedelmes betegség ellen. Szimonidesz nem tartotta veszedelmesnek a bajt s „persafü conservet” szedtetett a királlyal. December 9-én újabb görcsroham lepte meg a királyt. A körülállók alig bírták életre dörögölni. Most már az orvosok megköpülőzték, többször egymás után.

A két orvos a betegség mivoltáról is eltérő véleményben volt. Bucella epilepsia, nyavalyatörés, Szimonidesz asztmatikus rohamok ellen gyógyította, s így az orvosok iránt sem tudtak megegyezni. Főleg a boritalról vitáztak. Bucella arra kérte a királyt, hogy legalább vízzel igya a bort. Inkább megissza előbb tisztán a bort s utána vizet — felelt a király. *De miután két pohár erős magyar bort megivott, a vizet nem kívánta.* Dec. 10-én újra megköpülőzték, hatszor egymásután, nyolc uncia vért szivatván ki lapockájából és fájós lábszárából. A király dec. 12-én az ebédnél bort követelt. Este ismét bort ivott, kenyeret mártogatván belé. Mindinkább rosszul lett, ereje gyöngült s a mellette levők vigasztalására azt felelte, hogy készen van a halálra s Istennek ajánlja lelkét! *Aznap meg is halt.*

Nem tudom, az öreg magyar pap ismerte-e ez adatokat, de arról meg vagyok győződve, hogy kapott volna rajtuk. Ugyancsak malmára hajtották volna a vizet. Hiszen ő hazafias kérdést csinált abból, hogy tisztán, viz nélkül igyuk a borát? Hogy lehet vízzel rontani a bor jó ízét? Csak a németek hozták be a Bach korszakozt a bolond szokást, ezelőtt hallatlan volt a Magyarországon! Gyenge magyar az, aki nem bírja viz nélkül a bort. De meg az én borom jó bor. Nem magamat dicsérem vele, hanem a káptalant, amely adja. A jó bor, az nem árthat meg soha. Az nem száll a fejbe, legföljebb a lábba egy kicsit.

Mikor egyik doktor — mert hiszen sokat próbálkoztak vele — már utolsó idejében az jelenlétben két három heti teljes abstinenciát ajánlott neki, annyira kijött sodrából, hogy azt mondta: nem ad a doktori tudományára semmit, melyet eanyire kompromittált. „Azt hiszi doktor ur, azért hivatam, mintha azt remélném, hogy meg tud gyógyítani?! Nem adok én a tudományára semmit, de mint kedves művelt ur embert, szívesen látom.”

Kemény magyar volt az öreg, nem is negyvennyolcas, de negyvenkilences. „Nem a haza bölcsé volt Deák Ferenc, kedves öcsém. Kiegyezni a némettel, a pláne mi kor bajba került, 66-ban! Hadd veszett volna oda! Pláne olyan drágán egyezni meg. Bizni abban, hogy a német megtartja a szavát, aki becsapta a magyart I. Ferdinántól kezdve mind e napig! Mikor egyszer már nagyon negyvenkilenceskedett, ellene mondtam neki azzal, hogy „én ugyan

nem szavaztam le Tisza Kálmánra”, de azért stb! stb. (Az öreg t. i. leszavazott rá, udvari pap korában.) Kedves öcsém ne disputáljunk, ne rontsuk az együttlét boldog perceit ellentmondással. Mikor az új királyi palota elkészült, Fraknoi püspök, régi jó barátja rávette, hogy nézzék meg együtt. De bezzeg, mikor jegyet kellett volna váltaniok, s az öreg magyar pap megpillantotta egy ajtó felett a felírást:

K u k. Burghauptmannschaft, megragadott, s megkötötte magát. Ez a magyar királyi palota? ezt nézzem én meg?! Semmi hatalom, semmi könyörgés nem vehette rá, hogy megnézze. Re infecta visza kellett menni Fraknoi püspöknek is. „Soha ki nem állhattam a sok beszédet kedves öcsém, mert mindig azt tartottam, hogy a tett halála az okoskodás. Menyit beszélnek a parlamentben. Még dicsérve amulattal emlegetik, hogy Szilágyi vagy Apponyi egy órással, másfél órással beszédet mondott. Üres szalmacséplés. Ha én ellenzéki képviselő volnék, csak azt kérdezném: mondja meg a miniszterelnök, hol a magyar hadsereg, hol a magyar udvartartás? Ezzel lehetne megbuktatni a kormányt. Petőfi ki nem állhatta Kossuthot; én se szerettem soha, mert borzasztó sokat beszélt. Mindig szónokolt. Szófia beszédével nem lehet megmenteni a hazát. Bezzeg Görgey hallgatott de annál nagyszerűbb dolgokat cselekedett. Meg is izentem egy alkalommal Hegyesi Márton utján neki, hogy nagy tisztelője vagyok. Azt mondta Hegyesi: büszke volt rá Görgey, hogy egy váradi kanonok, pláne történetíró, nagy tisztelője. Olvasta is az öreg szorgalmasan Görgey István munkáját 1849-49-ből, élmények és benyomások, s nekem is ideadta, hogy tanulmányozzam. Hányszor el-elmondta saját, gyermekkori benyomásait, a 48-as és 49-es csatákat, hadműveleteket és a világi és aradi tragédiát. „Vitéz tábornokok kivégzésére hőhért hozatott a német, érti.” kedves öcsém, hőhért Brünnből?! Ilyenkor elérzékenyedt az öreg és megeredt a könnye. De csak hamar harag váltotta fel az érzékenykedést. Szórta a bibliai átkokat a németre. „Ezért még bünhődnie kell a németnek, ha van igazság a földön. És még magyar kiáltotta volna 1741-ben: Vitam et sanguinem! Nem hiszem öcsém, nem tudom binni, hogy ilyen bolond lett volna a magyar...” Még élete utolsó napjaiban is azon töprengett. Hiába mondtam, hogy biz az úgy volt. „Kérdezze meg kedves öcsém Karácsonyi kanonok urat, tud-e egykoru tanut megnevezni a „Vitam et sanguinem” mellett. Bizonyosan valami német, vagy pécsovics találta ki az egészet. És Mária Terézia még azt mondogatta: Ich bin eine gute Ungarin, pedig magyarul se tudott. Drága Méltóságos Uram, hiszen a hivatalos nyelv latin volt, s főuraink egy része se tudott magyarul. „Hagyja el öcsém, a királynak kellett volna tudnia.” Nem rossz különben, hogy az öreg ur máskor hibáztatta Kossuthot, hogy a latint kiküszöbölte a nyilvános használatból. Csak azóta ellenségeink a nemzetiségek, mióta a magyar a hivatalos nyelv. Amig latinul beszéltek az országgyűlésen, a horvát is jó magyar értelmű volt.

Sardou valamelyik kedves vigjátékában szerepel egy zsémbes öreg, aki mindig csak a régi dolgokat emlegeti, s kíméletlenül leszólja az újakat. Hát még ez is építés? Az én időmben bezzeg másképp volt. A vigjáték annak rendje és módja szerint azzal végződik, hogy a fiatal ember és imádottja egymáséi lesznek, „sie kriegen sich,” az az eljegyzéssel. „Hát még ez is eljegyzés? az én időmben másképp volt,” szólal meg a zsémbes öreg, a laudator temporis acti, s ezzel végződik a darab. (Miért végződik minden vigjáték házassággal? kérdezte az egyszeri zsidógyerek az apját. Mert mikor a házasság megkezdődik, vége van akkor a vigjátéknak, felelte a táti.) Hát ilyen laudator temporis acti volt az öreg magyar pap is. Látta-e a Halley üstökösét Nagyságos Uram? kérdez

tem tőle illő tempore, annak idején. Hagyja el, kedves öcsém. Esz a méreg, hogy olyan hühhöt csapnak vele. Az én időmben az ilyen üstökösre rá se néztek. Az ötvenes években volt egy üstökös, annak a farka átszelte az égbolt egy harmadát. Az volt az üstökös, nem ez a kis rongyos.

A háborúról beszélni se volt szabad előtte. Hát még ez is háború? Különbet láttam én negyvennyolcasban. Az én időmben szép volt a háború, lelkesítő: szemben állottak és ország világ láttára szembeszállottak egymással a küzdő felek, nem bujtak a föld alá, nem árokból lövöldöztek egymásra, nem turták a földet, mint a disznó vagy a vakondok.

Hát még ha valakinek „világháború” szaladt ki a száján. Hogy lehet ilyet mondani, se a spanyol, se a svéd, se a norvég, se a portugál, se Amerika nem harcol, hát hogy lenne ez világháború?! A Zeppelineket, repülőgépeket se állhatta. Bolond az olyan ember, aki repülni akar. Ha az Isten azt akarta volna, hogy az ember repüljön, adott volna szárnyat neki, mint a cserebogárnak, vagy a fecskének.

Örüljön az az ember, ha megtud állani a lábán a földön, kivált ha néhány pohár bort leöntött a garatra. De hát bolond a világ kedves öcsém, nem is hiszem, hogy sokáig áll még. Örülök, hogy öreg vagyok, nem érem a végét. Mennyi szerencsétlenség történik itt a földön is vasutakon, kocsin, lovon.

Nem elég nekik; most már a levegőből is le akarnak zuhanni. Bolondok házába valók.

A modern közlekedési eszközök közül csak a villamos vasutat állotta, ezt is csak utolsó éveiben. A gőzvasutat nem szerette. Kocsin jobb szeretett járni. A vasut ott állt meg, ahol akar, de a lovas kocsit, szerket akkor állított meg, mikor én akartam. Pedig a lovat magyar létező se szerette. Büdös állat kedves öcsém a ló és megbízhatatlan. Olyan szeszélyes, állhatatlan, kiszámíthatatlan akár az asszony. Olyan csökönyös is. Soha se állhattam.

Mondom utolsó esztendeiben szeretett villamosan járni némi kis változatosság okáért. De ha aztán valaki állva, benn a kocsiban hátat talált fordítani neki, vagy, ha gyerek sirt a kocsiban, kész volt a veszedelem. Mikor még gyalog járt, az utcán, ott volt a veszedelem. I. Frigyes Vilmosról beszéltek, hogy ha asszonyt látott az utcán sétálni, hazakergette, hogy szoptassa meg a gyermekét, ne hivalkodjék az utcán. Ilyenformán bánt egynémelyik uri asszonnyal az öreg magyar pap is. Mint ismeretes, nagyszerű alapítványokat tett templomot, iskolákat épített, de az utcán jótékonykodó és gyűjtő uridőket nem állhatta. Egy alkalommal egyik jótékony hölgy eleje tartotta a perselyét. Nosza méregbe jött az öreg: nem szégyenli tisztességes uri asszony létező kéregetni az utcán?! Jobb lenne hazamenne, fésülni a gyermekét. A nagyvilági jótékony-ságról olyanforma véleménye volt az öreg papnak, mint a Flers és Caillavet pajkos vigjátéka, Les sentiers de la vertu egyik szereplőjének. A jótékony dáma, Cécile azt kérdezi Varennetől: Alors, vous vous méfiez de mes entreprises charitables? — que voruez-vous chère madame, la charité mondaine, c'est surtout de'elle, qu'on pent dire que c'est l'argent des autres. On tehát nem bizik az én jótékony vállalataimban? Ugyan kérem, asszonyom, a nagyvilági jótékonyosság nem egyéb, mint a mások pénze.

Nagy magyar létező, aki „Istenének és fájának” ajánlotta a kiseddóvó házat, melyet Belfényeren építtetett, nem állotta az öreg a nemzetiségeket. Csak egy kivételt tett: tótok iránt többé-kevésbé leplezett rokonszenvet érzett. Magát ugyan magyarnak tartotta, de nem tagadta, hogy régiebb ősei tótok voltak. „Egyszer Argalácsfal, a pre-montreivi kocsin Bunyitára mentem. Kis

* Az I. cikk lapunk szept. 19-iki számában jelent meg.

tót falucska, Sárosmegye délkeleti részén. Megállottunk egy kut előtt, hol egy tót leányka vizet merített. Kértem tőle s mikor visszaadtam a korsaját (nem is korsóját, ahogy a zsidó firkászok írják) egy forintot adtam neki köszönetül. Megbolondultál? feddett aztán Argalács, egy kis vizért egy forintot adni! Hadd el barátom, feleltem, bátha atyámia. Azt is erősítette az öreg, hogy negyvennyolcban a tótok voltak a legkülönb magyar huszárok. „Szép nyelv a tót nyelv és gyöngéd, kedveskedő: apácskát, anyácskát, kenyérkét, vizecskét, husocskát mond. Hiába nevetnek, kedves öcsém, közel rokona a tót nyelv a franciának. A francia azt mondja: raison (ész) a tót: rozum. A francia azt mondja: Je suis (vagyok), a tót: já szom. És milyen kedélyes a tót nyelv! Azt mondják: dobru noc, secki blihi napomue! (Jó éjszakát, minden bolha segítségére legyen!) Viola.

PIKKELYEK

a Nemzeti áldozatkészség szobrának lemezvértjéből.

Budapest, szeptember hó.

Milyen különösek a szobrok, a multnak e kővé meredt cselekedetei, az idők gondolkozóinak és a gondolkozók gondolatainak e kiapadhatatlan szemepárjai. Ott állanak a végtelen síkság közepén lombos fák alatt vagy egy iromba kőszentély szellős falai közt, ott az interieurök legtítokzatosabb zugában s gipsz vagy alabastrom testük fehérlik a homályba, ott állanak komoly és szenteskedő képpel az apsis hajlásában s ott az utcák zsivajgó áradatában törtető emberek, zakatoló villamosok, duhaj kocsisok, levitézlett konflis lovak között s mindenütt figyelnek, őrködnek, biztatnak, leintenek, fölemelnek, megmosolyognak: egyszóval sugározzák magukból a történelem, a csönd, az ihlet, a kenyérharc, az élet — egy tovaszállt élet — lehetőségét és szívják magukba ugyanezt a jelenből.

Az emberek ezért szeretik a szobrokat. Mert úgy látják, hogy önéletük, egyéniségük öltött azokban testet. S valóban ezt nem is lehet elvitatni tőlük, legalább általánosságban nem! Hiszen szobrot a hősök kapnak (mindegy, hogy a harc, az életművészet, a kultúra, vagy az emberi tévedések hősei-e!) a hősöket pedig, ugye, hogy a nép, a nemzet teste és génusza hozza a világra, növeli s juttatja el a hősiességhez? Azután a büszkeség, mellyel emlegetjük őket, feltekintünk reájuk; az emlékezés, mellyel évről évre elhalmozzuk őket s más ilyen megszokott dolgok nem e arra utalnak, hogy a miénknek tartjuk, tehát szeretjük is szobrainkat. Amint azok a gondolkozók és a gondolatok kővé meredt tekintetével figyelnek le az utcánkra, az életünkre.

Valami ilyesféle érzés és gondolat árad ennek az aranszinű szobornak a mivoltából is. Ha nézi az ember, kell, hogy eszébe jusson az Akropolison Pallas Athénai szobra vagy a trójai faló: a hősi görög kitartásnak, a cél- és akarata leleményességnek, a világalomra hivatott szellemnek ez a két (részben kissé humoros, részben nagyszerű, de minden esetben) epepeára méltó symboluma. S ha — mondjuk — valamivel lefokozzuk az óriás falóban megbujt hősök humorosságát s ugyanannyival hatványozzuk az Athénai hősi emelkedettségét, nagyszerű-

ségét, tagadhatatlanul igen egy egy töről fakadt e két legendás emlék az új magyar történelmi élésnek ezzel a megnyilatkozott valóságával.

A gondolat egyenlőn hősi, a talaj, honnan ez nőtt, egyenlőn hőskölteményre méltó s a férfiak, akik elgondolták, egyenlőn történelmi alakok.

A szobor, amit Kisasszony napján lelezték le, közel öt méter magas s egy középkori vitézt ábrázol, amint felütött sisakkal néz előre, talán ellenére, keményen megüli lovát s ujjai között lóbázza súlyos dárdáját. Fából van. S a gondolat az, hogy vértessük fel ezt a még most óriási játékszert, apró lemezekből alkotott vértel, a nemzet szeretetének, áldozatkészségének áttörhetetlen vértjével, tegyük a hősi magyar lélek, nemzeti élet legyőzhetetlen lovagjává.

Nem volt elég tudományom ahhoz, hogy kiszámítsam, hány négyzet méter a felülete, s hogy hány százezer kis pikkelyel lesz az egész befödve s hogy hány százezer koronát kell ennek az akciónak eredményezni: de azt mondhatom, hogy a városok és vármegyék lemezei mellett az apró, két koronás pikkelyek száma is igen szép már s hogy valóban úgy indul az egész, amint azt a terv hőselkü elgondolói álmodták: valóban a magyar áldozatkész kezek fogják ezt a vitézt harcában védelmezni, segíteni, diadalra juttatni.

Biharvármegye lemezze a többieké között a talpazat jobb oldalán van, elülről tekintve az utolsó, mint egy symbolikusán fejezve be az előtte lévő sorát. Ezek címerei hareok emlékei, kardok, vérték, küzdő oroszlanok, csonka vitézek, dolgozó kezek: a miénk a maga „életre“, gazdasági erőre utaló motívumaival mintegy az előtte lévő létfeltételét képezi. Bizonyos, hogy csak véletlenül van ez így, de miért ne volna megengedve nekünk ez az elgondolás, ez a symbolumkeresés, amit a jövő legenda költője ugys csak meg fog tenni.

A friss, bronzsínű pikkelyeken, táncol az őszi napsugár s ezek csillognak, mint azok szeméi, akik a rohanó utca forgatagából el-el maradozva megállanak a csoda előtt, a mult álmainak a moderna valóságba hullott szépsége előtt. Meg állanak s elnézik egy darabig valami finom áhitattal, míg azután szép esőndesen tárcájukhoz nyulnak, odalépnek az intező-bizottság házikójának ablakához leányos félelemmel, örömmel helyeznek le egy-két, egy-tíz, egy-ötven koronás pénzdarabot, egy darabka lemezért, hogy annak a révén részt kérhessenek a küzdő hős élet halál harcának szépségéből, diadalának dicsőségéből.

Azonban az a szobor nem Budapesté: a magyar nemzeté az, nem Budapest népének hőse az, hanem a magyar nemzeti génusz megtestesülése. Ez azonban csak akkor fog valóság lenni, ha e vitéz (a magyarság) küzdelmének lehetőségétől megihletett szívek mind elhozták az ő üdvözetüket Budapestről ép úgy, mint Madarásról, Zágrábról, úgy mint Pocsekánáról... és Nagyváradról is. S akkor a ragyogó pikkelyek mint megannyi szem csillognak szét a világba és a multha és a jövőndöbe, amelyek megkönynyezték a végtelent, az örök életet. Mint

szemek a milliónyi magyar lélek csillogó szeméi a tüztelen őszi napsugárban, a tavaszi verőfényben.

A pénzt a háboruban elesettek özvegyei és árvái javára fordítják. Soha nemes cél, mely mélyebben illethetne meg! Minden elmulik. Elmegy az élet s eliramlik vele a magunk kinese, a mások szeretete, az ifjúságunk álma s öregségünk öröme, itt hagyunk koldusaink és jótévedők, alkotásaink és a seb, melyet okoztunk, a köny és hála, amit fakasztottunk: csak egy van, ami túlél, pedig általunk van, ami emlékezik ránk pedig velünk, általunk érez, gondolkozik: az ember maga. Az ember annak a lelke, élete, hálája, szeretete: akinek könnyét letöröltük, sebet bekötöttük, életét könnyítettük. Vedd ehhez még azt, hogy kötelességed rövid le, mert ha az a könny nem hullana, te sírnál, az a seb nem vérezne, de vivődnál a halállal, az élet nem volna nehéz, téged törne össze a teher. És vedd ehhez azt, koronád holnap anyád, testvéred, fiad vagy egy jó ismerős övéi kaphatják meg, hogy „ma még piros élet, holnap fehér álom!...“

Es a könyv! A könyv, melybe az őszesek neveit beleírják, akiknek valami köztük is van ahhoz felvértezett vitézhez. Istentem! ez a nomenklatura! Ez a név és címtár! Micsoda ehhez a góthai almanach ősi vagy új kiadása! Egy ország neve, egy nemzet neve, milliók neve. Vajon mit adott volna az óvilág annaleseinek jegyzője, a középkor naplóírója, vagy XVI. Lajos ezernyi főura azért, hogy egy ilyen emlékkönyvben örökítsék meg (a szószeres értelmében) létezését? I föl kellene hívni az embereket szószékről és kathedráról, a piacon s a törvényhozásban, hogy értse meg, mit jelent az: újra élni s értéséhez, értékeléséhez képest valahogy el ne maradjon neve ebből a jegyzékből. Mert ezzel bizonyíthatja, hogy külön életet élt száz ósánél, az egész elmúlt emberiségnél: mert élt és küzdött ma.

Kik hiányoznak még ebből az aranykönyvből? Inkább azt kérdezzük, kik vannak már benne? Ezt mindenesetre könnyebb, de csábítóbb is fölisorolni, mert bizony még igen igen sok üres hely, védtelen tag van a szoboron. Csodálni nem lehet, hiszen még az első napokban vagyunk, de úgy hagyni meg nem szabad. Az mindnyájunk gyalázata lenne. Gyalázata ország-világ, a mult és a jövő előtt. Mit bizony nem mosna le, ha százszor annyit élnék is még, min amennyit eddig éltünk.

A nemzeti áldozatkészség szobrának felvértezéséhez minden egyéb felvilágosítást megad akármelyik nyilvános köz-hivatal, testület ujság, vagy maga a központi intező bizottság Bpest, Deák Ferenc-téren. (oó)

NESTLÉ-FÉLE
CSECSEMŐK GYERMEKLISZT
 gyermekek és lábadozók legjobb tápláléka gyomor- és bélbetegségek után.
 Mindenkor kapható.

Próbadozot és tanulságos orvosi könyvecskét a gyermeknevelésről teljesen díjtalanul küld a Nestlé-féle gyermekliszt-társaság. Wien I., Biberstrasse, tel. 138 e.

ÜDVÖZLŐ LEVÉL

STARK GYULA

r. kath. elemi iskolai igazgató-
tanítóknak, tanítói működése
ötven éves jubileumára.

Quem dii odere
Paedagogum fecere...
Proverbium.

Igen tisztelt Igazgató Ur,
Kedves jó Barátom!

Ebben a levelemben, amellyel Téged, édes Barátom, egy a nagyváradi premontrai főgimnáziumnak Téged velem együtt tisztelő és szerető tanárikara, mint a magam nevében a ma rád virradt örömnapon a kollégialis érület egész melegségével óhajtalak üdvözölni, a levelem mottójával választott példaszó igaztalan voltát akarom bebizonyítani, s ha majd Te is belátod, hogy mily nagy igazságtalanságot tartalmaz az a két soros latin proverbium, akkor elhiszed, hogy nem gyűlöletből, de szeretetből, csak a jók legjobbját teszi az Isten az Ő legszebb munkájának, a lélek kifermálásának végzésében munkatársáivá.

Quem dii (és nem Deus) odere, paedagogum fecere... A közmondásnak ez a szava: dii, már maga is mutatja, hogy az a pogány klasszikus korból származik, a melyben még sok istent hittek, de igazán lélekben egyet sem imádtak.

Ha keresném ennek, a klasszikus latin írók egyikében sem található és pusztán csak szálló igeként ismeretes mondásnak a szerzőjét, bizonyosan egy morozus, önmagával elégedetlen, célját nem ismerő, eszközeinek hiányában levő olyan pedagógusra találnék, kinek a tanítás csak kenyérkeresete volt, de nem hivatása és aki a kezére bízott gyermekben nem fedezte fel az Isten képmását, az embert, csak olyannak látta őt maga előtt, mint aminőnek a pásztor, látja a juhokat, miket őrzésére bízta és amikről neki csak darabonként kell a legeltetés után beszámolnia. Azért mondtam, hogy az ilyen órázó nem lehetett jó pásztor sem, mert Őd-
vözítőnk tanítása szerint a jó pásztor élete árán is megvédi a juhokat, mikor ezeket a vére szomjuhozó farkas kerülgeti, míg a béres juhász ott hagyja a fenevadak zsákmányául az okatlan és magukat megvédeni nem tudó barmokat.

A jó tanító nem robotmunkát végezni megy az iskolába, de lelkét viszi be oda és lelkét akar nemesíteni, jellemet nevelni, akaratot edzeni, a tudás fényét lánggra gyújtani és azt folyton lobogtatni, szóval Isten képének és hasonlatosságának az ideálja lebeg előtte és e tökéletességre iparkodik juttatni a kisembert, kinek lelkében megvan, de még szunnyadnak e nemes tulajdonságok.

És Te, édes Barátom, ilyen Isten szive szerinti munkása vagy és voltál is mindig a vinea Domininek, az Ur szőlőjének, aki sáfarkodásáról munkálkodása minden napján számot tudott adni a rábízott dolog pontos és lelkiismeretes végzéséről.

Az iskola nem műhely, hanem műterem volt számokra és ebben, a nap világító erejétől áthatott derűs műteremben Te szobrász voltál, aki a türelem és a szeretet vésőjével faragta, véstél és idomítottad a kezembe került durva márványt és nemes lelkednek nagy, igen nagy volt az öröme, ha láttad, hogy művészi kezedből szép, filigrán szobrocska került ki, amelyben Te már az Isten képére alkotott embert láttad.

Ez és jóformán csak is ez a látomány a tanító embernek az egyedüli igaz jutalma, mert hát a hálárak másforma megnyilatkozása igen gyér ami rózsásnak mondott pályánkon.

Ha jó a tanuló, az soha sem a tanító érdeme, ha rossz, az mindig a tanító hibája. Így fogja fel a dolgot a világ és így méltatják a tanító munkáját nagyon sokan,

akik nem látják be azt, hogy a világ világozása, amíg a fényt terjeszti maga körül, önmagát, testének erejét, lelkének rugalmasságát emészti fel. Isteni mesterünk maga mondta tanítványainak, a világ tanítóinak, az apostoloknak „ves estis lux mundi” „a világ világozása vagyok” és mi, tanító emberek az apostolok munkájának vagyunk a világ végeztéig való folytatói. Nagy lelki megnyugvást kell találnunk abban, hogy oly embereknek vagyunk az utódai, kiket maga az Ődvözítő választott ki az emberlelke megváltásának nagy munkájában segítő társaiul. És ha érezzük ezt a megnyugvást, munkálkodásunk, már akkor is bőségesen jutalmazva van, mert hát az öntudat nyújtja a legedesebb jutalmat.

De a Te munkálkodásod, melynek kezdete a múlt száz esztendő derekára esik, folyása pedig nemzeti létünk, önállóságunk megerősödésének fényes korszakával haladt egyenlő lépésben, még sem volt egészen csak az öntudat megnyugtató jutalmazására hagyva. Látták és ismerték érdemeidet közvetlen előjáróid, hiszen tőlük kaptad meg az igazgató-tanítói címet; látták és elismerték nagy munkáidat kartársaid, hiszen ők választották meg Téged több ízben is elnökökké; szülővárosod polgárai előtt sem maradtak homályban érdemeid, hiszen ők küldtek és küldenek évtizedek óta szakadatlanul a saját parlamentjükbe, a törvényhatósági bizottságba, ahol zajtalan, de eredményes munkálkodásoddal mindig lelkiismeretes pontossággal feleltél meg. A személyed iránt fényesen megnyilatkozó bizalomnak; nem maradhatott elrejtve a Stark Gyula nagyerdemű személye még a király trónja előtt sem, hiszen a tanügyi magas kormány előterjesztésére apostoli fejedelmünk maga küldte a hazaszeretettől mindig lángoló kebledre az ő koronás érdemkeresztjét.

És ha mindezek az elismerések még csak büszkévé tehettek, de talán nem boldogítottak, akkor csak barátaid szeretetére kell gondolnod és beláthatod, hogy ezt a szeretetet, mely örömeidet mindig osztotta, és amely szeretet aggódva örködött már több ízben betegágyad körül, mondom ezt a szeretetet csakis lelked egyenlősége, egyéniséged lekötő egyszerűsége és nemes idealizmusod szerezte meg számokra.

Ötven éve hallod már a csemettű munkára szólító hangját, de ennek az ötven évről egyetlen reggelén sem haragudtál azért, mert ez a csemettű talán valami más szórakozásodtól szólított el. Hiszen legtöbbször az Isten házában ért ez az éreces szavu kis harang éles hangja Téged is, ahol imádkoztál, még pedig bizonyosan azért imádkoztál, hogy az égi Bölcsesség egy kis szikrája a Te lelkedben is megcsillanjon és ez a lánggra gyullott szikra tanítványaid, a Te kedves gyermekeid lelkét tegye a jó, az igaz és a szép eszméinek megértőivé. És a templomból jó kedvvel mentél az iskolába, ott felöltötted munkazubbonyodat és aztán dolgoztál nemes lelkesedéssel, szép ambícióval.

A hazának szellettél hű polgárokat, az egyháznak hű ges fiaikat. Ez a két magasztos eszme: a haza boldogítása, az egyház megerősítése lebegett a szemed előtt mindig és amikor azt láttad, hogy a haza virágzik, az egyház kapuit pedig hiába döngögteti a hitetlenség pokoli fajzata, hogy ne lett volna a Te lelked is büszke tudatában annak, hogy a haza és egyház diadalmas harcainak a sorában állasz Te is, mint zászlótartó, amely állásra már csak dőlcég alakod is kitűnően minősített Téged.

Nos hát, édes Gyulam, hiszed-e most már, hogy nem gyűlölt, de nagyon szeretett Téged az Isten, amikor pedagógussá tett? Ha elhiszed, hát akkor bizonyosan áldod az égi Kegyeelmet, amely oly bőségesen áradozott rád félszáz esztendő pályádnak minden fázisában.

Azt kívánom én és kívánják a Teged tisztelőik, megbecsülők és sze-

retők velem együtt mindannyian Neked ma, hogy amíg kedvet találsz a munkában, addig legyen veled az Isten szent kegyelme mindig s ha majd egykor nyugalomra vágyódsz, ennek a nyugalomnak hosszú esztendőin át érezd és élvezd zavartalan csendességben lelked nagy megnyugvását, szived édes békéjét.

És most, mielőtt a nevémet aláírnám ennek az üdvözlő levelemnek a végére, még egy meghalt ember üdvözlését is át kell adnom Neked. Az én édes jó apám szelleme sugja a fülembé és diktálja a tollamba ezt az üdvözlést, aki negyven éven át látta és méltányolta itt a földön a Te munkálkodásodat. Az utolsó tíz év küszömeit pedig már a mennyeknek országából szemléli nagy meglepődéssel. Ő izeni onnan a csillagok felől Neked, édes Gyulam, hogy csak küzdjél és fáradozzál tovább, és biztat azzal, hogy látta a számodra fenntartott helyet az Úr jobbán.

Áldjon meg a Mindenható!

Igaz szeretettel köszönt arannyal ékesített ötven éves jubileumodon

Öszinte hived és kartársad

Szmetka L. Ódön
főgimnáziumi igazgató.

Nagyváradfalva templomáért.

Az Urnök Mária-kongregációja a következő felhívást teszi közzé:

Felhívás

Nagyváradfalván létesítendő róm. katolikus templom vagy kápolna javára (a létesítés terveihez képest.)

A nagyváradi Urnök Mária Kongregációja akciót indít meg, s a következő felhívást bocsátja ki a keresztény társadalomhoz:

Embértársaink szenvedése, a mérhetetlen nagy veszteségek, melyek a családokat, a társadalmat sújtják, — irgalomra, könyörületre indítanak.

Felgyul sziveinkben drága Mesterünk, Jézus szent szívének lángoló szeretete, mindannyian szamaritanusok akarunk lenni. A nagy lelkűségben felül akarjuk mulni egymást — különösen a haza hontalanaival, áldozataival szemben.

A dicsőséges gondolat — Nagyváradfalva — egy darab a mi szívünkben, a mi szeretetünkben — mindannyian részesei akarunk lenni a szeretet építette falu boldogságának.

Drága, nemes lelkek már hordják össze a kicsiny hajlékok köveit, — mint adjunk mi, katolikus asszonyok?

Azt, ami legdrágább nekünk e világon — egy kis szentelt hajlékot — egy kis kápolnát. Ugy érezzük, ez szent kötelességünk e sokat szenvedett lelkekkel szemben.

Hozzátok fordulunk, kik e nehéz napokban vigaszt, erőt nyertetek vallásunk szentelt hajlékaiban. Ti megértitek, miről van szó, — Isten házáat akarunk adni az Isten szerető egyszerű lelkeknek. Van-e ennél drágább, nagyszerűbb?!

Katolikus nők! — ha valaha lelkesedtetek, buzgólkodtatok, úgy most tegyétek azt, gyűjtsetek, ahol csak lehet Jézus nevében! Szentebb célt még soha nem szolgáltatok.

Testvéreink, magyar nők! A mi szívünk a Golgotán értünk égő áldozat szívéből gyulladt lángra, mi tudunk szenvedni, tünni, remélni, mert a mi Urunk köztünk van naponta, erősít, biztat az Ő szent oltáránál, hová közzénk leszáll, megajjítva végnélküli szeretet áldozatát.

Családi tüzhelyről már gondoskodnak sokan, de más tüzhelyre is van szükség, hol nem a dermedt tagjainkat melegítjük, hanem dermedt lelkek melegednek. Ma, mikor a szenvedés oceaója valóságga kiöntött medréről, kiáradt és elöntötte az egész világot

és nincsen szív, melyet fájdalom ne sebzett volna meg. Tűzhely kell, hol a sebzett lelkek gyógyulást találnak és erőforrást, ahonnan kitartást merítenek az élet keresztútján és ez a tűzhely az oltáron ég, az isteni szeretet tűzhelyén.

A családi tűzhely csak az isteni szeretet tűzhelyével karöltve boldog.

Egy ilyen drága kincset, egy ilyen hajlékot, szentelt oltárt akarunk adni a mi testvéreinknek Nagyváradfalván.

Mi tudjuk, hogy a hajlék, a tűzhely a mi kis otthonunk, de a lelkünk szomjas az Isten igéjére, a lélek, a napi munka, a heti fáradtság után fel akar emelkedni a földről, — táplálkozni akar az angyalok eledelével, az Isten bárányával.

Ez a mi erősségünk, a mi orvosunk, tanító mesterünk, az eucharistia a mi kincsünk.

Aki ennek a kincsnek értékét ismeri, az sietni fog filléreivel, gyűjtésével, kézi munkájával a szent célt előmozdítani.

Siessünk az eucharistia diadalát előmozdítani és országát a lelkekben terjeszteni és

így megvalósul sok lélek számára a szenvedések nagy isteni célja: Közelebb Hozzád Isten!

Aki boldog, az mást is boldogítani akar! — Mi boldogok vagyunk, bírjuk Jézust a legszentebb Oltáriszentségben. Isten közelében élünk és ebből akarunk adni értünk sokat szenvedett testvéreinknek!

Az örök szeretet jegyében induljon meg e szép eszme mozgalma. Szeretettel szólítjuk fel a közönséget, hogy támogassa a szeretetnek e nagy munkáját, szeretettel, megértéssel.

Adományokat a Tiszántúl és ft. Gálly Sándor prézesünk elfogad és hirtalpig nyugtázza.

A Kongregáció fenntartja magának a jogot, hogy ha Nagyváradfalván nem lenne szükség templomra, úgy a begyűlt összeget a feldult Felvidéken emelendő egy Mária templomra adhassa.

A nagyvárad Urinők Mária Kongregációja.

A vasutbiztosító csoport Honvédfalváért.

Megörökítik a parancsnokuk emlékét.

A mostani világtáformáló háboru olyan új intézmények létesítését is szükségkssé tett, amelyekről békében egyáltalán nem is hallottunk. Sőt a háboru óriási forgatagában még most is sok minden katonai formációról nem tudunk, vagy csak homályos fogalmaink vannak róla. Ilyen katonai alakulat a vasutbiztosító csoport, melynek egy legnagyobb központja Nagyváradon van.

Sok laikus ember azt hiszi, hogy ez a csoport tulajdonképpen a háborutól irtózó protekciós egyének menedékhelye. Pedig mennyivel más fogalmunk lesz róla, ha csak egy pillanatig is betekintünk ennek a fontos katonai szervnek a hatalmas gépezetébe. Eltekintve attól, hogy a vasutbiztosító csoport szolgálata katonailag is mindjárt a front szolgálat után következik, amennyiben minden tagja az életével adozhatik a legkisebb vigyázatlanságának is, de a szolgálat felelősség teljességével pársult súlyos szolgálat, amely igen fontos érdeket van hivatva szolgálni, a katonai és az állam érdekeinek védelme méltán érdemi meg, hogy őket is a haza hősei közé sorozzuk.

És ezek a lelkes hazafias öreg népfelkelők, akik oly hiven teljesítik szolgálatukat, szakadó esőben, dermedt hidegben, vagy perzselő forróságban, súlyos feladatuk teljesítése mellett még ráérnek más téren is teljesíteni kötelességüket. Eddig már különösen két ízben adták tanujelét melegen érző szívüknek a hős népfelkelők, a nagyvárad vasutbiztosító csoport tagjai.

Az első alkalom akkor volt, mikor az országos mozgalom indult meg a vak katonák érdekében. Akkor a csoport parancsnokának indítványára pár nap alatt 1120 koronát gyűjtöttek össze a katonák és juttatták Lukáts Kálmán parancsnokuk kezéhez. Azóta már meg is kapták az adományért az országos bizottság kitüntető elismerését.

Most pedig mikor országos mozgalom indult meg az ellenség által Észak-Magyarországon elpusztított falvak felépítése érde-

kében, a lelkes vasutbiztosító csoport ismét kilépett és példás elhatározással kimondta, hogy szintén hozzájárul fillérjeivel egy elpusztított családi fészék felépítéséhez. A mozgalmat Millye István főhadnagy Lukáts Kálmán parancsnok segédtsíjtje vezette. Nagyszerű eredménnyel végződött az akció. Míg a gyűjtés tartott, az alatt a csoport tisztikara és legénysége körében egy igen megkapó indítványt is vetettek fel. Kimondták ugyanis, hogy a begyűlt pénzt a Felvidéken építendő Honvédfalva javára fogják fordítani. Egyben nagy lelkesedéssel határozták el azt is, hogy szeretett parancsnokuk emlékét is meg fogják örökíteni a begyűlt pénzből felépülő házon.

A gyűjtés alatt 1000 korona folyt be. Ebből a pénzből építik fel a nagyvárad csoport házat. A házon márványtáblát helyeznek el, melyen a következő felirat lesz:

Emeltette a nagyvárad vasutbiztosító csoport szeretett parancsnokának

etrekarsai Lukáts Kálmán
honvédhuzár százados

emlékére

1914—1915.

A csoport lelkes és megható elhatározásáról értesítették Lukáts Kálmán parancsnokot, aki közismert katonás szerénységével megköszönte a szeretett eme szép megnyilvánulását, azonban tiltakozott az 5 nevének még csak megemlítése ellen is. Csak hosszas rábeszélés után sikerült a közszeretben álló parancsnok beleegyező akaratát megnyerni.

Egy házzal ismét több, egy rommal, egy földönfutó családdal kevesebb a nagyvárad vasutbiztosító csoport hazafias áldozatkészségéből. A fenti összegben kívül még 20 koronát gyűjtöttek össze a katonák és pedig a nemzeti áldozatkészség szobrára. Ér-

dekes, hogy ha Nagyváradon felállítják a nemzeti áldozatkészség szobrát, akkor a 20 korona arra lesz fordítandó. Csak ilyen nem léte esetén fordítandó a budapesti szobor javára.

Ime megvan az első áldozat a váradi áldozatkészség szobrára csak legyen valaki, aki ezt tovább fejlessze és Nagyváradot is sorakoztassa a többi városok sorába. A vasutbiztosító csoport már megtette az első lépést.

Intézkedések a közbiztonság érdekében.

Dr. Dayka Endre r.-kapitány ellenőrzési rendelete a bűnügyi osztály részére.

— Saját tudósítónktól. —

Általában véve mindig a legfontosabb kérdések közé tartozott a közbiztonság szigorú ellenőrzése, de mindenek fölött fontos dolog ez most, mikor a nehéz megélhetési viszonyok még az olyanokat is belerántják a bűn fertőjébe, akik más körülmények között talán még gondolni sem mertek bűnös cselekedetekre. Elképzelhetjük, hogy a hivatott betörők és zsebtolvajok micsoda szenvedéllyel vetik magukat tiltott üzelmekre, pláne hogy a rendőrség sem rendelkezik a teljesen megfelelő ellenőrző erővel. De azért eddig még nem igen panaszkodhatunk, mert ha forogtak is fenn effajta büntények, a rendőrség csakhamar a nyomára jött a tettesnek. Ez pedig azoknak az intézkedéseknek köszönhető, amelyeket a bűnügyi osztály vezetője léptetett életbe.

Mindamellet szükségesnek mutatkozott, hogy a közrendészeti ellenőrzést még inkább megszorítsák, mert az utóbbi időben több nagyobb betörés és kabátlopás került felszínre. Ettől indítatva dr. Dayka Endre rendőrkapitány a főkapitány hozzájárulásával olyan rendeleteket adott ki a rendőrségi tisztviselőknek és detektíveknek, amelyek nagy részben új alapokra fektetik a közrendészeti ellenőrzés végrehajtását.

Az intézkedéseket minden kommentár nélkül az alábbiakban, eredeti alakjában közöljük. Majd az eredmény meg fogja mutatni ezen intézkedéseknek hasznát és fontosságát.

Dr. Dayka főkapitány helyettes rendelete a következőképen hangzik:

I. Bűnügyi osztály tisztviselőinek és detektíveinek!

II. Zilahy Antal szolgálatvezető rendőrfelügyelő urnak!

Öndicséret nélkül, megelégedéssel állapíthatja meg rendőrségünk azt, hogy Nagyvárad város közbiztonsági állapotai — dacára annak, hogy tisztviselő társaink több mint fele része és rendőrlégénységünk számottevő része hadbavonult — a háboru kezdete óta még jóval szilárdabbak, mint voltak a háboru megelőző időben. Ez az örömdetes tény a polgárország és a rendőrlégénység éberségén kívül kétségtelenül nem kis mérvben tulajdonítható azon preventív intézkedéseknek, melyeket a vasutállomások, szállodák, vendéglők, kávéházak, kocsmák, szállóhelyek, kvartélyhelyek, bordélyházak és a rovtmultuak ellenőrzésével a bűnügyi osztály rendszeresített. Minthogy azonban az újabb előfordult néhány betörési eset mégis fokozottabb óvatosságra int: a főkapitány ur

hozzájárulásával a következő fokozottabb mérvű ellenőrzési intézkedések megtételét tartom szükségesnek:

1. A hét szombat és vasárnap éjjelén rendszeresen, más alkalommal pedig a felmerülő szükséghez képest a bűnügyosztály egy-egy tisztviselőinek vezetése és két-két detektív, két-két rendőr esetleg a vállalkozó polgárok közbejötté mellett **bűnügyi razzákat fogunk tartani.** Megfogják ellenőrizni ezen alkalmakkor az összes szállodákat, kávéházakat, vendéglőket, korcsmákat, mulatóhelyeket, bordélyházakat, szállóhelyeket, jóidő esetén a sétatereteket.

2. A rendőrszemeket ellenőrző rendőrök a jövőben éjszakaról éjszakára ellenőrizni fogják az utcákba eső összes megjelölendő kávéházakat, vendéglőket, korcsmákat, bordélyházakat, szállóhelyeket, kvártélytanyákat és sétatereteket. Az ellenőrzések mindenkor a legközelebbi rendőrszem igénybevételével fognak történni. Az ellenőrzések eredményéről az ellenőrzött helyek felsorolását is magában foglaló pár soros tömör jelentést tartoznak esetről esetre tenni. Megjegyezni óhajtom, hogy ezen ellenőrzéseket a legtisztábbabban kell megejteni, nehogy azok zaklatásoknak legyenek minősíthetők.

3. Hetivásár alkalmával reggel 6 óráig kezdődőleg déli 12 óráig 2 detektív a Szent László téren, 1 detektív a Nagyvásártéren, 1 pedig az állatvásár tereken fog a jelzett idő alatt ellenőrzési szolgálatot teljesíteni a bűnügyosztály 1-1 beosztott tisztviselője is.

4. Minthogy a pályaudvarokon a zseblopások rendszerint hétfőn délutáni nagy forgalom kihasználásával szoktak történni: hétfőn délután 2 óráig, vagyis a vásári vonatok elindulásáig a pályaudvari állandó őrközlőknél kivül az Olaszi pályaudvaron 2 detektív és 2 rendőr, a Váradi állomáson pedig 1 detektív és 1 rendőr fog ügyeletes ellenőrző szolgálatot teljesíteni.

5. Minthogy az újabb betöréseket csaknem kizárólag helybeli illetőségű katonaszökevények követték el, a katonai parancsnokságtól és a csapatkórházaktól beszerzendő adatok alapján köteleességük lesz ezek után a detektíveknek állandóan nyomon követni a szökevényeket és megállapítandó összes hozzátartozóikat is állandó ellenőrzés alatt tartani.

6. Köteleességük lesz a detektíveknek az ellenőrzésükre bízott rovtalmuakat és ősszekötetéseiket fokozott mérvben ellenőrizni és az ellenőrzöttéket szokásos heti jelentéseikben név szerint is felsorolni.

Nagyvárad, 1915 okt. 2-án.

Dr. Davka Endre,
rendőrkapitány.

* **Zsuzsi kisasszony** a Rákóczi-úton 7. sz. alatt Aszódival szembe. Simor Gyula hangszerkészítőnél, Mikor az est mesélni kezd, Nem én lettem hűtlen hozzád, Te szöke gyermek. Háborus lemez újdonságok. Hangszerek hegedűk, gramafonok eladása és javítása olcsóárban. Hár különlegességek.

CIPÓ

újdonságaim megérkeztek!
Reichard Dezső
Rákóczi-ut. Orsolya zárdá épület.

A devalvatio 1811-ben.

Hogy működött akkor a közéletmezési bizottság?

— A vármegyei főlevéltár adataiból. —

Elavult, sárga, molyette papir garmadából, mintha a jelentástuk volna ki. 1811 szomorú gazdasági évről a levéltár aktái között, mintha csak a mai 1915. év húzta volna meg magát és ugrott volna elő a maga minden kellemtelenségével.

1811. Magyarországra örök emlékezetes marad. Annak emléke még ma is oly élénken él a nép között, hogy most megakarják azt ismételni, úgy ahogy azt ki tudja mikor még a nagyapáik meséltek el nekik. Akkor háboru után volt az ország. A rengeteg kiadás úgy kimerítette a kasszákat, hogy a kincstár nem tudott fizetni. Régi idők! Akkor még nem tudtak előráncigálni hadikölcsönt, nem tudták ezt az egészséges eszmét elővenni. Héj, de sok embernek megmaradt volna akkor a vagyona.

De haladjunk sorrendben és okuljunk a multon. Talán annak egy pár okos művét ma is értékesíteni lehet.

1811-ben az egész országban rengeteg „bankó cédula” volt elhelyezve. Az aranynak ezüstnek nyoma sem volt. Elődeink nem rendelkeztek megfelelő arany fedezettel a bankó cédulákra úgy, hogy mikor azokat be is kellett volna váltani arany helyett I. Ferenc király rendelete jelent meg, amelyben minden kérés nélkül tudatta az országgal, hogy üres az állam kasszája, a bankócédulákat nem tudják beváltani.

Mikor ennek a rendeletnek híre ment, óriási felfordulás következett az országban a pénz elértéktelenedett. A drágaság oly magas fokra hágott, hogy törhetetlen volt. Biharvármegyében március 15-én sok zaklatásra megjelent a királyi rendelet, mely a bankócéduláknak beváltócédulákkal való kicserélését iránt intézkedik. A vármegyei közgyűlése akkor Beöthy Sándor főispán elnöke alatt úgy határozott, hogy a királyi rendeletet nem hirdeti ki, hanem felír, hogy valami más megoldást találjon a király. Hiába volt minden felirat, a királyi rendelet ki kellett hirdetni.

A királyi rendeletet, a Hirdető Levelet március 15-én a vármegyei különös ülésén hirdették ki. A rendelet értelmében a bankó cédulákat egyötöd értékére szállították le. A bankócédulákat pedig megint csak nem arannyal váltották be, hanem Beváltócédulával. A rendelet részletesen meghagyja, hogy a beváltásnak milyen formák között kell megtörténni. Ugyanekkor a só árát is leszállították.

Nem vágta a mészárosok.

A pénznek elértéktelenedése magával hozta a rettenetes drágaságát is úgy, hogy Biharvármegyében 1811 március 15-én a különös gyűlésen kellett a kérdéssel foglalkozni, amikor is egy deputációt alakítottak a nagy drágaság kérdésének rendezése végett. Ennek a deputációnak, mely mindenben megegyezik a mai nagyváradai közéletmezési bizottsággal, minden nap volt ülése. Tagjai voltak a főispán, Németh József és Brán Simon kanonokok, Tokody György főjegyző, Zifra László, Miskolczy Farkas, Juricskay László, Verner Jakab táblabírók, Sántha László és Fényes Antal szolgabírók. A bizottság március 26-ig tartotta szükségesnek, hogy üléseket tartson.

Mindjárt az első ülésén tárgyalás alá került, hogy a váradai mészárosok, húst vágni nem akarnak az eddigi disznált 21

krajcárért, hanem 35 garast kívánnak bankóban. Főszolgabíró ur Sántha László urnak köteletségébe tetetett, hogy kemény parancsolat alatt nekik adja meg, hogy hónap húst vágjanak; a kereskedők boltjai pedig, melyek bezárattak volna nyitassanak ki, pékek pedig kenyéret süssenek.

Tisza László táblabíró deklarációja.

Március 16-án már megint ülésezett a bizottság. Bejelentették ezen az ülésen, hogy hús, kenyér volt ugyan, de bankót nem fogadtak el érte. Vagy ha elfogadták a hús árát igen magasra tartották. Erre a deputáció délutánra maga elé citáltatta a nagyváradai és olaszi mészárosokat, pékeket, kenyérsütőket. A megidézettek meg is jelentek, ahol tudtukra adták, hogy kötelesek a meghatározott áron adni húst és kenyéret. A mészárosok azt kérték, hogy tekintettel arra, hogy már eddig tetemes kárt szenvedtek, emeljék fel a hús árát.

A deputáció ezután fontolóra vette, hogy ha a hús árát 30 krajcárra emelné, akkor a hetivásáron a marhákért még többet fog kérni ezért csak 21 krajcárban hagyták meg a hús árát március 20-ig. A határozat meghozatala után Cserevizky József mészáros kijelentette, hogy neki és társának a mult heti vásárról van még annyi marhája, hogy szerdáig 21 krajcárért adhatja a húst, csak-hogy vagy 8 napra 6000 forintot kölcsönöztesse neki és bárha eddig is tetemes kárt vallott, mindazonáltal a közösenesség fenntartására kész ezen áldozatot megtenni úgy azonban, hogy a szerdai heti vásárban leendő marha áraihoz képest határozottassék meg a hús ára. A kérelemkor egyedül Tisza László ur táblabíró szólalt fel, aki deklaráta, hogy a pénzt a deputáció oly formán adja át, hogy azon summát akkorra visszafizesse, mely ajánlást a deputáció el is fogadott.

Testi fenytékekkel büntették az uzsorásokat.

Március 20-án a deputáció egyenesen azért jött össze, hogy a hús és kenyér árát határozza meg. Érdekes, hogy a vásári árak tanulmányozására és a hatósági árak betartásának ellenőrzésére táblabíró Lukács Miklós urat kérték fel. Lukács Miklós nyomban jelentette, hogy a vásárban a tisztabúza köbfe 28-30, a kétszereszek 26-28 bankó volt az ára. A szarvasmarha ára a következő volt:

1 pár ökör szálásabb	850 Rft.
középszerű	700 "
Husos erdő tehén egy	270 "
alábbvaló	220 "
Borjas tehén	280-300 "
alábbvaló	250 "
Kétesztendő tinó párja	300-320 "
Rugott borju	160-180-200 "
Kecskének párja	36-40-45 "

Nehogy a mészárosok tovább is károsodjanak a deputáció 28 krajcárra emelte fel a hús árát.

Minden családságok eltávoztatására a fehér kenyér fontját 15, a barnakenyérnek 14 krajcárban állapított meg.

Hogy pedig ezen rendelkezésnek a kívánt eredménye legyen és mind a mészárosok, mind a pékek és kenyérsütők által megtartasson, táblabíró Lukács Miklós ur megkérte, hogy, eddig is a limitáció végrehajtása reá bízván, ezen végzés végrehajtására commissariusokat rendeljen és akik netalán tán ezen rendelkezést akár családsággal, akár az-

zal, hogy mesterségüket nem folytassák, meg nem tartanak, testi büntetéssel is fenytse meg.

Ezen limitáció alkalmával elfordulván, hogy a kaszások és metszők szerfelett való napszámot kívánják, a kaszásokra nézve a napszám 1 forint 40 krajcár, a metszőnek 2 forint határozott meg.

Három nap egy kenyérért.

Az árak meghatározása után félírával, hitelesen jelentődvén ezen deputáció előtt, hogy egy nagyváradai kenyérsütőné egy kenyéret, melyet a múlt héten 3 R frton adott, most 5 R frton eladni bátorkodott, azonnal ezen deputáció elébe kísértetett, aki nagyvárad lakos Harsányi Ferentz feleségének adván ki magát, megismerte azt, hogy bár még oly buzából való kenyéret adott, melyet a múlt hetekben szerzett, azt 3 forintról 5 re rugtatta és adta, mely cselekedetért egyedül terhes állapotja tekintetéből 3 napi arestommal büntetett.

A nagy drágaságra való tekintettel a vármegye a hivatalnokok fizetését egyharmadával felemelte.

A huson és kenyéren kívül akkor még nem kellett más cikkeket is meghatározni, de ha erre szükség lett volna, akkor bizonyára meghatározták volna annak a maximális árát is. De az is bizonyos, hogy ha azok az urak intéznék ma a közügyeket, akik akkor intézték, ugy ma a nagyváradia piacon nagyon kevés kofa ülne, de hadsereg szállító sem akadna.

Az élelmiszerek hatósági árai.

A m. kir. belügyminiszter ur 69501/III/1915 számú leiratával megadott felhatalmazás alapján Nagyvárad város törvényhatóságának területére a közlelemzés zavartalanosságának biztosításához fűződő érdekekből az élelmi cikkek követelhető legmagasabb árait az 1915. évi október hó 4-étől 10 ig terjedő időre a következőképen állapított meg:

Hus és hústermékek: 1 kiló marha hus (I. rendű) 500 kor. 1 kiló marha hus (II. rendű) 480 kor. 1 kiló növendék hus 480 kor. 1 kiló borjúhus (hátulja) 520 kor. 1 kiló borjúhus (eleje) 480 kor. 1 kiló sertés hus (nyomaték nélkül) 540 kor. 1 kiló sertés hus 20 deka nyomtatékkal 510 kor. 1 kiló füstölt sertés hus 600 kor. 1 kiló kolbász (füstölt) 560 kor. 1 kiló szalonna (zsirnak való) 670 kor. 1 kiló szalonna (füstölt, sózott) 680 kor. 1 kiló szalonna (pörkölt, paprikázott) 680 kor. 1 kiló hárj 690 kor. 1 kiló préseletlen tepertő 320-460 kor. 1 kiló sertészsír 720 korona.

Baromfi: 1 pár esirke rántanivaló 3-4 kor. 1 pár esirke sütni való 4-5 kor. 1 kiló esirke élő sulyban 240 kor. 1 kiló esirke kopasztott 4 kor. 1 pár tyúk 8- kor. 1 pár ruca (hizott) 10-12 kor. 1 pár ruca (sovány) 6-9 kor. 1 kiló ruca élő sulyban 280 kor. 1 kiló ruca (kopasztott) 340 kor. 1 pár liba (sovány) 12 kor. 1 kiló liba (sovány) élő sulyban 280 kor. 1 kiló liba (kopasztott) 3 kor. 1 kiló liba (hizott) élő sulyban 320 kor. 1 kiló liba (hizott kopasztott) 400 kor. 1 kiló pulyka élő sulyban 280 kor. 1 kiló pulyka kopasztott 320 kor.

Hal és vad: 1 kiló csuka (hal) élő 240 kor. 1 kiló harsa (hal) élő 240-320 kor. 1 kiló ponty (hal) élő 180-240 kor. 1 drb nyul 3-4 kor. 1 drb fogoly 120 kor.

Tej és tejtermékek: 1 liter tej fölözletlen piacon 32 fill. 1 liter tej fölözletlen házhoz szállítva 34 fill. 1 liter tej kóser 36 fill. 1 liter tejfel 160 kor. 1 kiló turó (tehén) 140 kor. 1 kiló turó (juh) 270 kor. 1 kiló gomolya 240 kor. 1 kiló vaj 560 kor.

Liszt és kenyérmékek: 1 kiló buza-dara és nullásliszt 84, főzöliszt 64, buza-

kenyérliszt 44, rozsliszt 46, tengeriliszt és dara 46 fillér. 1 kiló fehér kenyér péknél 62, fehér kenyér üzletben 64, barna kenyér péknél 42, barna kenyér üzletben 44, péksütemény 3-3 dekás 4, vizes zsemlye 4 dekás 4 fillér.

Gyümölcs és fűszer: 1 liter szilva magvaváló 24 fill. 1 kiló szőlő esemege 80 fill. 1 kiló dió 80 fill. 100 kiló cukor (süveg) 108 kor. 1 kiló cukor (süveg) 116 kor. 100 kiló cukor (kristály) 108 kor. 1 kiló cukor (kristály) 116 kor. 100 kiló cukor (kocka) 112 kor. 1 kiló cukor (kocka) 120 kor. 100 kiló cukor (kocka) 5 kgr. dobozokban 110-50 kor. 1 kiló cukor (kocka) 5 kgr. dobozokban 119 kor.

Száraz főzelék, tojás, zöldség stb.: 1 kiló bab száraz 56 fillér. 1 kiló borsó száraz 70 fill. 1 kiló lenese 80 fillér. 1 kiló kása (köles) 110 kor. 1 drb tojás (egész) 16 fill. 1 drb tojás (törött) 11 fill. 1 csomó sárga répa 8-16 fill. 1 csomó petrezselyem 8-16 fill. 1 drb karalábé 6-10 fill. 1 kiló hagyma (vörös) 80 fill. 1 kiló hagyma (fog) 150 kor. 1 kiló fejes káposzta 14 fillér. 1 fej kelkáposzta 10-14 fill. 1 fej káposzta (vörös) 12-30 fill. 1 kiló burgonya 16 fill. 100 kiló burgonya 18 kor. 1 drb retek (fekete nagy) 3 fill. 1 kiló paradicsom 24 fill. 1 drb tök főzni való 10-20 fill. 1 kiló zöld bab 26 fill. 1 drb karfiol 30 fill. 1 drb paprika (zöld, nagy) 2 fill.

Az ármegállapításra vonatkozó határozatom ellen az 1914. évi L. te. 1. §-ának első bekezdése szerint birtokon kívüli felebbezésnek van helye, a közhirrététől számított 15 nap alatt a kereskedelemügyi miniszterhez.

A felsorolt élelmiszerek árának ennél magasabban való megszabása az 5600/1914. B. M. számú rendelet 1. §-ába ütköző kihágási eselekménynek fog tekintet. Feljelentés esetén a rendelkezés megszegője ellen a kihágási eljárás meg fog inditadni.

Az említett rendelet 4. §-a alapján a kihágás büntetése 15 napig terjedhető elzárás és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés.

Ez ármegállapítással a piaci forgalomban lábrakapott egyes szertelenségek megszüntetése végett a törvényhatóság régi kivánságának teszket eleget.

Módot és eszközt kívánok nyújtani a város lakosságának, hogy az élelmiszerek árának magasságához fűződő érdekeit megvédhesse. Nem mulaszthatom el azonban, hogy ez alkalommal fel ne hívjam a figyelmet arra a körülményre, miszerint a hatósági ármegállapításnak előnyei csak akkor lehetnek, ha a város vevőközönsége kivétel nélkül azt maga is betartja, annak betartását éber figyelemmel kíséri s annak áthágásáról, illetve az esetleges visszaélésekről a hatóságnak jelentést tesz.

Tudomására hozom a vevőközönségnek, hogy azon árusító ellen, aki az előbb felsorolt élelmiszerek árait október 4-étől 10-ig az előbb megállapított árnál magasabb összegben szabja meg, a feljelentést a piacon szolgálatot teljesítő rendőrközegek bármelyikénél megteheti.

Nagyvárad, 1915. évi okt. 2-án.

Lukács Ödön s. k.
polgármester helyettes.

* **Családi rum** vaniliával vagy ananász ízzel literje K. 320. Mindenféle likőr essentiák 1 üveg 60 fill. Cognac legkiválóbb minőségben. Tejkivonat 4 literre való K. 120. Kapható Farkas István „Apolló” drogeriájában Rákóczi-ut. 7/B.

A katonákért!

Az október havi jótékony ünnepségek.

A katonákért! A katonákért mit meg nem tennénk, ezekért a tüzes lelkű, arany-szívű hős ifjakért, ezekért az ifjú lelkesedéssel harcoló öreg legényekért, ezekért a vitéz magyar daliásokért. A szívében tűz ég, a karjában erő dagad mindeniknek, ifjú-öreg egyre megy, mind egyért küzd, egy-ért harcol: a királyért, a hazáért és a szabadságért.

Adás tusákban, rekkenő melegben, csikorgó hidegben verejtékhullással, vérük omlásával szenvednek fiaink, áldozatot hoznak, olyan áldozatot, amelynél nagyobb nem mutatott be még nemzet, hogy megőrizze, megóvják ezer éves hazánk minden kis rögét. Régi, híres dicsőségünket, szabadságunkat őrzik, óvják, mint egykor dicső hőseink (mert hát Árpád, Szent László, Hunyadi, Rákóczi fiai vagyunk) nem engedik, hogy szenny, rozsa homályosítsa el azt a glóriát, amely századok hosszu során át ragyogó fényvel övezi körül a magyar nevet.

Katonáink, fiaink, mivel fizessük meg nektek kimondhatatlan áldozataitokat? Nincs hozzá erőnk, tehetségünk, semmi eszközünk, ezt csak az utódok végtelen halála, örökké tartó emlékezete lesz képes leróni velük szemben. Mi csak arra szoritkozhatunk, hogy anyagiakkal támogassuk őket és családjukat, hogy a rájuk nehezedő súlyos körülményeket tőlünk telhetőleg megnyihitsük.

Nagyvárad hazafias és áldozatkész társadalma a háboru kezdete óta a legnagyobb fáradhatatlan buzgósággal teljesíti azt a kötelességét, amelyet nemcsak az emberbaráti szeretet, hanem a hazaszeretet szent eszméje is megkövetel. A nagy munkából kivette részét női társadalmunk is, amely Pally Lajosnéval az élén igazi apostoli buzgalommal munkálkodott a háborus jótékonyosság érdekében.

Ezt a munkálkodást fogja a Vörös-Kereszt bemutatni, — amint már többször is említést tettünk erről, — vetít képükben. A vetítés előadás, amely e hó 9 én, 10 én és 11 én a Katholikus Kör disztermében lesz megtartva, mintegy 130 képet foglal magában, amelyen kívül igen érdekes és diszes műsor fogja szórakoztatni a közönséget a legelőkelőbb hölgyek közreműködésével.

A vetítés előadásra a képeket Bordó Ferenc, városunk kitűnő fiatal amatőr fényképésze készítette, aki ifj. Papp Károlylyal együtt a legfáradhatatlanabb buzgósággal látta el a felvételek rendezését.

Az ünnepély egyik fénypontjának, az élőképeknek rendezését Fényes Lóránd és ifj. Szentlélek Mészáros Kálmán vállalták magukra.

Az ünnepély mindenképpen a legeklatánsabb módon fogja szolgálni a nemes célt, amellyel, hogy a közönség számára is a legfényesebb élvezetet szolgáltatja.

A jótékony ünnepségek a következő műsort foglalják magukban:

A Vörös Kereszt nagyváradia választmánya 1915. október hó 9 én este fél 9 órakor, 10 én délután fél 6 órakor, 11-én délután 5 órakor szórakoztató előadást rendez a Kath. Kör disztermében.

1. Prológ. Irta: Stephani Miklós. Elmondja Rác Mancsi.

2. Tépésesialók Munkácsi Mihály híres képéről mintázott jelenet, a sebesült katona elbeszélésével, írta: Nadányi Zoltán, elmondja Bölöni Bakó Zoltán. Személyek: Dr. Harrachné, Butyka Lajosné, Halász Zsigmondné, Krausz Samuné, Dr. Krüger Aladárné, Jelinek Gézáné, Böüm Miei, Hoványi Erzsike, Jákóbi Lujza, Breider Piri, Ifj. Balogh János, Jerzsák István gyermekek.

3. Ének. Hagedornné Rimler Irén: „Lahore Királyi“ Massanet operájából kivonatok, a „Hősök álma“ Beleznay Antaltól.

A diszapolónók. Páros jelenet Pásztor Józseftől, előadja Brányi Erzsébet és Böszörményi Gézáné.

130 vetített kép. A Nagyváradi és Bihar megyei Vörös Kereszt háborús működésének bemutatása. A kísértő felolvasást írta és felolvassa Horkay Elemér.

Záró előkép. Hungária és Germania a szent háborús szövetségben. Hungária: Balogh Miskáné, Germania: Szunyogh Pálné, Géniusz: Gyarmathy Judit, Honvéd: Stephani Miklós.

Helyárak: 9. és 10. é: Földszinti ülőhely és erkély első sor 1 K. Allóhely és erkély 2. sortól 60 fillér. 11. é: minden jegy 60 fillér számozatlan.

Jegyek kaphatók a Hegedüs Hirlap-irodában és az előadás napján d. u. 3. tól a Kath. Körben.

HIREK

A király nevenapja.

Holnap, hétfőn a király nevenapja lesz. Ez a nap alkalom lesz arra, hogy a királyal összeforrott nemzet kifejezést adjon a király iránt érzett alattvalói hódolatának és annyi vérözönnel és magasztos hősi tettekkel bizonyított hűségének. Egy ezredév igazolja, hogy a magyar nemzetnek legszentebb érzelme az a hódolat, melyet a nemzet mindig érzett ősi szent koronája iránt, kinek szent fejét ez a korona érintette. De a nemzetnek ez az érzelme sohasem volt egységesebb, soha fellángolób, mint ma. Az ő nevével ajkukon mennek fiaink a hadba száz halál elé, s ennek a névnek ünnepe lesz holnap.

A király névünnepe alkalmából a székesegyházban holnap d. e. 9 órakor ünnepi istentisztelet lesz, melyet gróf Széchényi Miklós v. b. t. t., megyéspüspök mond nagy segédlettel. A nagymise alatt a honvédszenekar kíséretével a következő egyházi zeneművek adatnak elő:

Kersch: Ecce Sacerdos.

Zsaskovszky: Te Deum.

Filke: Missa Sollemnis in D.

Graduáléra: Benedictus es Domine. (recitandó.)

Lányi: Deus meus.

Offertoriumra: Benedictus sit. Hallertől. (5 szólamu a capella kar)

Introitus és communio: Choraliter.

Befejezésül: Hymnus. (unisono.)

* **Tisza jegyzése a harmadik hadikölcsönre.** Budapesti tudósítónk jelenti, hogy délután Tisza István gróf elnöklésével minisztertanács volt. Tisza az Általános Hitelbanknál 200,000 koronát jegyzett a harmadik hadikölcsönre.

* **Az első vetítő-est.** A Nagyváradi Katolikus Kör ez évben is megtartja vetítő estjének ciklusát. Az első vetítő előadás kedden, október 5-én lesz a Kath. Kör disztermében. Ebben a ciklusban is

aktuális dolgokkal szórakoztatja a rendezőség a Kör tagjait, amellet különös gondot fordít arra, hogy ugy az előadások, mint a képek tanúságosak és színvonalon állók legyenek. A keddi első előadáson dr. Vucskics Gyula kanonok, a Kör világi alelnöke tart előadást a linanovi esatáról s az előadás keretében pompás esataképeket mutatnak be. Az előadás délután fél 6 órakor kezdődik.

* **Egyházi zene.** Ma vasárnap „Rózsafüzér királynéja“ ünnepén a székesegyházban 9 órakor ünnepi nagymise lesz, mely alkalommal a székesegyházi ének és zenekar a következő egyházi zeneműveket adja elő: Beleznay: Veni Sancte. Beleznay: Missa in é moll. Foerster: Propfer veritatem. Mitterer: In me gratia. Introitus és communio: choraliter. Mise végén: Boldog Asszony Anyánk.

* **Székely Lajos kinevezése.** Mint értesülünk, a váradújvárosi egyházközség közszeretében álló kántora: Székely Lajos eltávozik állásából. Ugyanis gróf Széchényi Miklós v. b. t. t., megyés püspök, mint az újvárosi plébánia karnagya, Székely Lajost a biharpüspöki r. kath. egyházhöz kántortanítónak nevezte ki. Székely Lajos kántori teendőin kívül, mint a katolikus Népszövetség titkára, nagy tevékenységet fejtett ki a Népszövetség ügyei körül s amíg őszintén örülünk, hogy a kinevezés által kedvezőbb anyagi körülmények közé jut, sajnáljuk távozását eddigi állásából, hol agilitásával, fáradhatatlan tevékenységével elismerésre méltó érdemeket szerzett. A Népszövetség egyik legnéhezzebben pótolható vezetőjét veszteli el benne.

* **Felülfizetések Mária lak javára.** A folyó hó 26 án Mária lak javára rendezett fényes sikerű matiné alkalmával a következő felülfizetések történtek: Imrik S. Zoltán tb. kanonok, esperes-plebános 20 K, báró Lukszanszky Lenke 20 K, dr. Schweiger Edéné 20 K, dr. Krüger Aladár 18 K 20 f, gróf Balkenstein 40 K, Tordai Molnár Gézáné 10 K, Sztaniszlavszky Adolf 10 K, Buzássy Albert 5 K, dr. Námethy Ferenc 2 K, dr. Géher Lambert 2 K, Obrincsák István 10 K, Farkas István 10 K, Bihari Akosné 10 K, Resch Mihály 2 K, Lestyán Endre 8 K 80 f, Boócz Gézáné 2 K, Csordás Józsefné 4 K, Czina Istvánné 1 K. Nánási nővérek 1 K, Schwartz Ignácné 7 K 60 f, Ország Ferencné 2 K, öz. Nagy Odónné 80 f, Isten nevében 2 K, Gyöges Imre 9 K, Bezeki Ferenc 4 K, Eber Ferencné 80 f, Hanzlián Edéné 3 K 80 f, Kertelendyné 1 K, Kazinczy Mária 80 f, Gálffy Sándor 4 K, N. N. 80 f, Vigh Manó 2 K, Tóth Elek 1 korona. A matiné az eladott jegyekből befolyt tisztá jövedelem 350 korona s így a befolyt adakozásokból a Mária-lak felépítésére indított mozgalom gyönyörű sikerét állapíthatjuk meg. A mozgalom, ha az itt közöltekhöz még hozzászámítjuk a Polgár Miskához, a szerkesztőségünkhöz és a „Nagyváradi“ hoz befolyt és már rendeltetési helyére juttatott összegeket, oly szép eredményt ért el, hogy Nagyváradfalván a Mária-lak felépítése immár teljesen biztosítva van.

* **Felmentett bakkancsszállítók.** Kassáról jelenti tudósítónk: Kriszhaber Leó és Társai ügyében, akik papirostalpu csizmát szállítottak volna, a hadbíróóság felmentően ítelt.

* **Halálozás.** Id. Kozák János életének 75 ik évében október hó 1 én elhunyt. Temetése ma, október 3 án délután 2 órakor a Körözs-utca 55. sz. háztól megy végbe.

* **Felkérés a kuglitársasághoz.** Tekintettel az elkésett vénasszonyok nyarára, mely a tenyerén kínálja a Katolikus Kör kugli pályájának újra való kultiválását,

felkérem a kuglitársaság tagjait, hogy egy többszörös versennyel egybekötött kuglizás módozatainak megbeszélése végett szerdán délután 7 órakor a Kör helyiségében megjeleni sziveskedjenek. Egy kuglizó törzstag.

SZÍNHÁZ

Heti műsor.

Vasárnap d. u. Ripp van Winkle.

Vasárnap este: Szibil (Sz. Zsigmondy Annával a címszerepben.)

Hétfőn: Szibil.

Kedden: Benn az erdőben.

Szerdán: Hajduk hadnagya,

Csüörtökön: Szép Heléna. (Gyöngyi Jolán vendégfellépte.)

Pénteken: Kis király (Gyöngyi Jolánnal.)

Szombaton: Drótos tót.

Vasárnap délután: Vig özvegy; este: Lyon Lea. (Bródy Sándor drámája.)

Legujabb táviratok.

A balkáni kérdés békés megoldása kétes.

Budapest, okt. 2. (Saját tudósítónktól.) Az Aszociated Press jelenti Szófiából: Mind inkább eltűnik a remény, hogy a Balkán helyzetét békésen megoldhatják. Radoszlavov az agrárpárt vezetőinek kijelentette, hogy a Macedoniára vonatkozó tárgyalások előrehaladnak. A Macedoniából érkező bolgárok elleni szerb kegyetlenkedési hírek fokozzák az izgalmat.

Az antant nem tett újabb ajánlatot Bulgáriának.

Budapest, október 2. (Saját tudósítónktól.) A szófiai angol követ hivatalosan megcáfolja a hirt, miatha az antant nevében a macedóniai vitás területek megszállására vonatkozólag újabb ajánlatot tett volna Bulgáriának.

Angol és orosz megegyezés.

Budapest, október 2. Londonból jelentik hivatalosan: Mackeana és Baik orosz pénzügyminiszter tanácskozásai eredményre vezettek. Az angol és orosz kormány közös eljárása tekintetében szintén megegyeztek.

A дума összeül.

Budapest, október 2. (Saját tud.) A Times jelenti Pétervárról: A kormánytagjai a cárral való tanácskozásról visszatértek.

A lapok szerint a дума nyolcadikán összeül.

Megszakadt a távirati összeköttetés Olaszország és Svájc között.

Budapest, október 2. (Saját tudósítónktól.) Luganóból jelentik: Itália megszakította a magán távirati forgalmat Svájccal.

SZERKESZTŐI PÓSTA.

Érdeklődő. A Tiszántúll ma nnincs abban a helyzetben, hogy a kérdéses ügyről írjon, mivel az illetékes hatóság nem engedi, azonban később az egész ügyről bőven referálunk.

A szerkesztésért ideiglenesen felelős.

Dr. PAPP KAROLY.

Nagyvárad fióküzletek:

Kossuth-utca 5. Gyárépület.
Rákóczi-ut 2. Bazarépület.
Zöldfa-utca 7.

Nagyvárad fióküzletek:

Kossuth-utca 5. Gyárépület.
Rákóczi-ut 2. Bazarépület.
Zöldfa-utca 7.

Divatos

Elegáns

NŐI CIPŐK

az őszi saisonra

igen nagy választékban, szabott gyári árakon kaphatók a

HUNGÁRIA CIPŐGYÁR R.T.

fióküzleteiben.

Gyártmányaink izékes kiállításuk, kiválóan szép formájuk miatt közkedveltek.

50 fióküzlet az ország összes nagyobb városaiban.

Vágás eladások.

A nagyvárad iat. szert. Fő tisztelendő Káptalan gálosházi 60.68 kh., krajnikfalvai 8.26 kh., alkéri 54.4 kh., ábriházai 7.3 kh., hegyközujlaki 21.7 kh., tenkeszéplaki 9.6 khas, évi vágásainak földfeletti fatömege és a karasszói vágásban 1480 szál tövön álló tölgy haszonfa zárt írásbeli ajánlatok utján való árverésen 1915. évi október hó 18-ik napján d. e. 10 órakor a káptalani uradalmi központi irodában (Nagyvárad, Sal Ferencz-utca 4. sz.) elfog adadni. Zárt ajánlatok 10 százalékos óvadékkal látandók el. Részletes feltételek ugyanott megtudhatók.

Nagyvárad, 1915. szept. hó.

Ringelmann Lajos,

uradalmi főtiszt.

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

Nagyvárad város tanácsa katonai ügyosztálya.
27838—1915 szám.

Hirdetmény.

Ezennel közhírré teszem, miszerint a m. kir. honvédelmi minister ur 13000/18—1915 eln. számú rendeletével a legénységet az ez év folyamán még teljesítendő következő mezőgazdasági munkákra is szabadságot rendeltek:

1. Őszi szántásra és vetésre, talajelőkészítésre a tavaszi vetésekhez;
  2. kukorica, burgonya, cukorrépa- és dohányszedésre, szüretre;
  3. len és kender kikészítésre.
- A legénység két hétig terjedhető időre, az illető munka végzésére szabadságot fog, illetőleg: községeknek és hirtokosoknak rendelkezésére fog bocsájtani.

Félreértések elkerülése végett közlöm, hogy csak a haretér mögött állomásozó póttesteknél, intézeteknél és különböző alakulatoknál szolgáló legénység fog a katonai kiképzéshez és a menetzászlóaljak készenléthe helyezéséhez fűződő hadművelleti érdekek figyelembevételével szabadságot adni.

Intézkedés történt arra nézve is, hogy a nélkülözhető legénység, különösen a hadiszolgáltatásról szóló törvény alapján személyes szolgálat teljesítésére igénybevett és nélkülözhető egyének lehetőleg teljes számban szabadságot kaphassanak.

A szabadságolásokra nézve határvonalnak megállapított:

Horvát Szlavonországokban és Magyarországon déli részében:

Zupanye, Vinkovei, Vukovár vonala, a Duna Titelig. Fehértemplom, Lugos, a Marosmente Dévág.

Magyarország délkeleti részében:

Déva, Nagyszében, Fogaras, Brassó, Kovászna, Csikszerecs, Gyergyószentmiklós, Beszterce, Máramarossziget, Lika Krbava megye területére szabadságok engedélyeztetni fognak.

Mindezek oly hozzáadással tétetnek közhírré, hogy az említett gazdasági munkákra szükséges szabadság az illető egyének által kihallgatáson (rapporton) személyesen előterjesztett kérelemre, minden kérvényezés és községi bizonyítvány bemutatása nélkül fog engedélyeztetni.

A legszigorubb ellenőrzés fog gyakoroltni abban az irányban, hogy a szabadságot legénység végzi e azt a munkát: amelyre szabadságot kapott.

Azok pedig, a kik tétlenségben, vagy korcsmázással töltönek el az engedélyezett szabadságot, a csendőrség igénybevételével póttelteikhez azonnal vissza fognak kísértetni.

Nagyvárad, 1915. szeptember hó 30.

Eleméry Ferencz,
katonai ügyi tanácsnok.

* Egy nagy raktárhelyiség a Szacsva-utca 11. számú házban AZONNAL kiadó. Értekezhetni a Gazdasági és Iparbanknál.

* Ingatlan eladás. Nagytelek-utca 2. szám alatt ingatlanunk (lakóház nagy telekkel) jut az év áron azonnal eladó. Részletes feltételek megtudhatók Kossuth-utca 3. szám alatt irodánkban. Hungaria cipőgyár r.t.

* Négy polgárit végzett gépírásban gyakorlott róm. kath. nőleány, bármely irodai alkalmazást keres, azonnali belépésre. Cím a kiadóhivatalban.

* Kökögés, hurut, rekedtség, elnyálkásodásnál használjon kizárólag: Farkas-féle hurut-szeletkét. Ára K. — 60 Kapható, Farkas István Apolló drogeriájában Rákóczi-ut 7/B. Telefon: 13—02.

* Kiadó lakások. Ősi-tér 14. szám alatt két üzlethelyiség azonnal kiadó. — Kossuth-utca 2. szám alatt két üzlethelyiség azonnal kiadó. Értekezhetni a Polgári tanácsnál.